

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำสอนในพระพุทธศาสนาได้แสดงให้เห็นสัจธรรมของชีวิตมนุษย์ว่า มีความขัดข้อง ปรวนแปร เตือนร้อน ลำบาก เจ็บปวด สูญเสีย พลัดพราก และมีปัญหา ซึ่งทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “ความทุกข์ หรือโรคทุกข์” โรคทุกข์เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน ดังปรากฏในโรคสูตร ความว่า “สัตว์ผู้อ้างว่า ตนเองไม่มีโรคทางกาย ตลอดระยะเวลา ๑ ปีบ้าง ๒ ปีบ้าง ๓ ปีบ้าง ๔ ปีบ้าง ๕ ปีบ้าง ๑๐ ปีบ้าง ๒๐ ปีบ้าง ๓๐ ปีบ้าง ๔๐ ปีบ้าง ๕๐ ปีบ้าง แม้ยิ่งกว่า ๑๐๐ ปีบ้าง ยังพอมีอยู่ แต่สัตว์ผู้จะ กล่าวอ้างว่า ตนเองไม่มีโรคทางใจตลอดระยะเวลา แม้ครู่เดียว หาได้โดยยาก ยกเว้น ท่านผู้หมดกิเลส แล้ว”^๑ เพราะฉะนั้น ผู้ที่มาปรึกษากับพระพุทธเจ้าก็เพื่อต้องการรักษาโรคทุกข์ของตนเอง จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการให้การปรึกษาวิधिพุทธจึงอยู่ที่การดับทุกข์เท่านั้น ดังปรากฏพุทธดำรัส ในอิลคัททูปมสูตร ความว่า “ทั้งในกาลก่อนและในกาลบัดนี้ เราบัญญัติทุกข์และความดับทุกข์”^๒ พระพุทธองค์ต้องการให้บุคคลที่มีโรคทุกข์ได้พัฒนาตนเองให้สูงขึ้น มีความสามารถในการเรียนรู้ แก้ไขและป้องกันโรคทุกข์ด้วยตนเอง และสามารถพลิกฟื้นชีวิตของตนเองให้พ้นจากโรคทุกข์ทั้งปวง พ้นจากวงจรการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เข้าสู่พระนิพพาน ดังที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก หลายเรื่อง หลายวาระ ซึ่งจะพบว่าบุคคลที่มาพบพระพุทธเจ้าแล้ว จะมีโอกาสบรรลุธรรมขั้นใด ขั้นหนึ่ง หรือสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ได้ ความทุกข์นั้นเป็นสิ่งที่มิอยู่จริง มนุษย์ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องและประสบแน่นอน ไม่ว่าจะต้องการหรือไม่ก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนั้น หากมนุษย์ ต้องการมีชีวิตอยู่อย่างดีที่สุด จะต้องเข้าใจชีวิตและความทุกข์อย่างถูกต้อง และตามความเป็นจริง ซึ่งการเข้าใจชีวิต เข้าใจความทุกข์อย่างถูกต้อง และตามความเป็นจริงนั้น ต้องอาศัยพลังปัญญาของตนพิจารณาอย่างแยบคายผ่านกระบวนการโยนิโสมนสิการ โดยมีกัลยาณมิตรผู้เป็นปรโตโฆสะคอยให้ คำแนะนำ สั่งสอน อบรมให้สามารถเกิดปัญญาและดับทุกข์นั้นด้วยตนเองได้อย่างสิ้นเชิง

พระพุทธศาสนาเสนอแนวทางดับทุกข์หรือโรคทุกข์นั้นไว้ทั้งในระดับต้น ระดับกลาง และ ดับอย่างถาวร โดยปรากฏเป็นวิธีการ กระบวนการไว้อย่างชัดเจนในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งกระบวนการกัลยาณมิตรเป็นกระบวนการหนึ่ง ซึ่งจะสามารถเกื้อกูล ช่วยเหลือเพื่อนร่วมทุกข์ให้

^๑ อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๑๗/๓๔๒.

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๖๔/๕๕๔.

ค้นพบแสงสว่างแห่งชีวิต เกิดปัญญาญาณเห็นแจ้งในทุกขสัจจ์ได้อย่างลึกซึ้ง ถ่องแท้ ตามความเป็นจริง กระบวนการกัลยาณมิตรที่นำมาบูรณาการใช้กับการศึกษาทางจิตวิทยา จะช่วยให้ผู้ให้การศึกษา ซึ่งเป็นปรโตโมสะและมีภาวะแห่งความเป็นกัลยาณมิตร นำจุดมุ่งหมาย กระบวนการ และทักษะทางพุทธธรรมมาเป็นฐานคิดหลักในการช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหา หรือความทุกข์ที่เกิดจาก ๒ ลักษณะ คือ ปัญหานอกใจ และปัญหาในใจ โดยหน้าที่ของผู้ให้การศึกษา คือ ช่วยให้ผู้รับการศึกษา เข้าใจปัญหภายใน คือ ความทุกข์ใจ สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ ตามความเป็นจริงของธรรมชาติ และสามารถแก้ปัญหาหรือความทุกข์ตามทางสายกลาง คือ มรรคมีองค์ ๘ ได้ ดังพุทธภาษิตที่พระองค์ตรัสเกี่ยวกับความสำคัญของกัลยาณมิตรไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิต ฉันทไฉน ความเป็นกัลยาณมิตร ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิต แห่งการเกิดขึ้นของอริยอริยธรรม แก่ภิกษุ ฉันทนั้น ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ จักเจริญ จักทำให้มาก ซึ่งอริยอริยธรรม”^๓

คุณสมบัติสำคัญของพระพุทธเจ้าที่ทรงมีต่อเวไนยสัตว์ทุกหมู่เหล่า คือ ความเป็นกัลยาณมิตร^๔ ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) อธิบายเพิ่มเติมว่า กัลยาณมิตร หรือ กัลยาณมิตรธรรม เป็นเสมือนผู้รู้ ทำให้สามารถชี้แนะ ชักนำบุคคลอื่นให้สามารถพัฒนาตนเองในทิศทางที่เหมาะสมในทุกด้าน เนื่องจากเคยมีประสบการณ์โดยตรงหรืออาจจะเป็นประสบการณ์ในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ทำให้สามารถที่จะให้คำแนะนำได้อย่างถูกต้อง และเป็นไปด้วยความรัก ความเมตตา ปราบปรามดี เมื่อบุคคลมีกัลยาณมิตรที่ดีแล้ว ก็ทำให้เริ่มมีความเข้าใจหรือเห็นแนวทางการฝึกปฏิบัติเพื่อนำไปสู่แนวทางที่ถูกต้อง ถ้าไม่มีกัลยาณมิตรก็จะมีผู้ที่คอยแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ทำให้มีโอกาสดำเนินชีวิตผิดพลาด ไปในทางที่ไม่เหมาะสม^๕ ดังนั้น การมีกัลยาณมิตร จึงเสมือนมีมิตรที่ดีที่คอยแนะนำ ชักจูงให้ได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดี ที่ถูกต้องและเหมาะสม ด้วยความรัก ความจริงใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน การทำหน้าที่ผู้ให้การศึกษาของพระพุทธเจ้าด้วยความเป็นกัลยาณมิตรสอดคล้องกับหลักธรรมกัลยาณมิตร ดังนี้^๖

๑. ปิโย แปลว่า น่ารัก หรือเป็นที่รัก เป็นลักษณะของผู้ที่มีความเป็นมิตร มีน้ำใจ ปราบปรามดี ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข รู้สึกเห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อน ต้องการช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนนั้น และพลอยชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นประสบ

^๓ ข. อิติ. ๒๕/๑๙๕/๒๓๗.

^๔ อัง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๓๔/๓๓.

^๕ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๗/๔๐๐., พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๔- ๕.

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๖๓๑-๖๓๒.

ความสำเร็จเจริญก้าวหน้าทั้งยังคอยส่งเสริม สนับสนุน และให้กำลังใจ ถ้าปฏิบัติได้อย่างนี้ จะทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้เกิดความไว้วางใจ รักใคร่ สนับสนุน และอยากเข้าไปหา ไปปรึกษา

๒. ครู แปลว่า นำเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ เป็นลักษณะของผู้ที่มีความยึดมั่นในหลักการ ยึดถือกฎระเบียบเป็นสำคัญ คอยตักเตือนไม่ให้ผู้อื่นประพฤติไม่ถูกต้องและฝ่าฝืนกฎระเบียบ ปราศจากอคติหรือความลำเอียง ให้ความเป็นธรรมกับทุกคน ทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

๓. ภาวนีโย แปลว่า นำเจริญใจ หรือน่ายกย่องในฐานะทรงคุณ เป็นลักษณะของผู้ที่ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการพัฒนาเอง โดยเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มีความประพฤติเหมาะสม แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้เกิดความเชื่อถือ ความศรัทธา พร้อมทั้งจะรับฟัง ให้ความร่วมมือ และกล่าวถึงด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ ภูมิใจ

๔. วตฺตา แปลว่า รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำ ว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดีด้วยการพูดให้เข้าใจ มองเห็นเหตุผลชัดเจนทำให้หมดความเคลือบแคลงสงสัย พร้อมทั้งเห็นคุณค่าและความสำคัญจนเกิดความซาบซึ้งยอมรับ อยากลงมือกระทำหรือนำไปปฏิบัติ ทั้งยังเป็นคำพูดที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความกระตือรือร้นที่จะทำให้สำเร็จ โดยไม่หวั่นกลัวต่อความยากลำบาก และเป็นไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร

๕. วจนฺกุขโม แปลว่า อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษา ปัญหา ข้อเสนอแนะ หรือข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ ด้วยความอดทน ไม่แสดงความเบื่อหน่าย ไม่แสดงอารมณ์ฉุนเฉียว หรือโต้แย้งด้วยอารมณ์รุนแรง

๖. คมฺภีรยจฺจ กถํ กตฺตา แปลว่า แกล้งเรื่องล้าลึกได้ คือ สามารถอธิบายเรื่องต่างๆ อย่างเป็นลำดับ เป็นขั้นเป็นตอน พร้อมทั้งการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

๗. โน จฏฺฐาเน นิโยชเย แปลว่า ไม่ชักนำไปในอฐาน คือ เป็นลักษณะของผู้ที่ไม่แนะนำชักชวนให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขต่างๆ หรือไม่ชักชวนหรือชี้แนะให้ทำในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ พร้อมทั้งแนะนำในทางที่ดี ชี้ให้เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ หรือโทษของสิ่งนั้นๆ ได้

งานวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามที่ต้องการหาคำตอบ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) หลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความหมาย ประเภท คุณลักษณะ หน้าที่ พร้อมทั้งคุณสมบัติ ความสำคัญและคุณค่าของกัลยาณมิตรเป็นอย่างไร (๒) รูปแบบการปรึกษาตามแนวคิดจิตวิทยาและตามหลักพระพุทธศาสนา มีความหมาย จุดมุ่งหมาย คุณสมบัติของผู้ให้การปรึกษา กระบวนการ และทักษะการปรึกษาอย่างไรบ้าง (๓) รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการบูรณาการหลักกัลยาณมิตรกับแนวคิดการปรึกษาตามแนวคิดนักจิตวิทยาและตามหลักพระพุทธศาสนา มีกระบวนการปรึกษา และแนวปฏิบัติที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้จริงในการปรึกษาชีวิตของคนในปัจจุบันได้หรือไม่

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบ การศึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา หลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดจิตวิทยาและตามหลัก พระพุทธศาสนา มาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อนำเสนอรูปแบบการศึกษาเชิงพุทธตามหลัก กัลยาณมิตรที่ปรากฏองค์ประกอบ แนวคิด และแนวปฏิบัติที่เหมาะสม มองเห็นอย่างเป็นรูปธรรม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในการศึกษาและแก้ปัญหาชีวิตของคนในปัจจุบันได้

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดจิตวิทยาและตามหลักพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการศึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยเชิงเอกสาร [Documentary Research] จะเก็บรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ [Primary Sources] จากคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถ กถาฉบับของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั้งภาษาไทยและภาษาบาลี ส่วนข้อมูลชั้น ทุติยภูมิ [Secondary Sources] จะเก็บรวบรวมจากหนังสือ ตำรา ผลงานทางวิชาการ และงานวิจัย ของนักคิด นักเขียนและนักวิจัยทั่วไป ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ส่วนการวิจัยเชิง คุณภาพ จะทำการสัมภาษณ์นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ หลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผู้วิจัยจะศึกษา สำนวนองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยจะนำเสนอแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ประกอบด้วย ๑) องค์ความรู้เกี่ยวกับกัลยาณมิตร ได้แก่ ความหมาย ประเภท ลักษณะ หน้าที่ ๒) คุณสมบัติและองค์คุณของกัลยาณมิตร ได้แก่ คุณสมบัติ พื้นฐานตามหลักกัลยาณมิตรธรรม กัลยาณมิตรด้านความรู้ กัลยาณมิตรด้านความประพฤติ ๓) ความสำคัญและคุณค่าของกัลยาณมิตร ได้แก่ ความสำคัญของกัลยาณมิตร และคุณค่าของ กัลยาณมิตร

๑.๓.๒ รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดจิตวิทยาและตามหลักพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยจะศึกษา และสำรวจรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดจิตวิทยาทั้งไทยและ ต่างประเทศ ประกอบด้วย ๑) ความหมายของการศึกษา ๒) จุดมุ่งหมายของการศึกษา ๓) กระบวนการศึกษา ๔) รูปแบบการศึกษา ส่วนรูปแบบการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา

ประกอบด้วย ๑) ความหมายของการปรึกษา ๒) จุดมุ่งหมายของการปรึกษา ๓) คุณสมบัติและหลักธรรมสำหรับการปรึกษา ๔) กระบวนการปรึกษา ๕) ทักษะการปรึกษา

๑.๓.๓ การนำเสนอรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร

ผู้วิจัยจะนำหลักพุทธธรรม คือ หลักกัลยาณมิตร และพุทธวิธีการสอน มาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ คือ หลักจิตวิทยาการศึกษา มาประยุกต์ใช้เพื่อนำเสนอรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร เพื่อนำมาปรับใช้ในการปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตกับคนในสังคมปัจจุบัน ใน ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑) จุดมุ่งหมายของการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร ๒) คุณสมบัติและหลักธรรมสำหรับการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร ๓) กระบวนการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร ๔) แนวปฏิบัติตามหลักการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตรและ ๕) ทักษะการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร โดยปรากฏกรณีศึกษาให้เห็นเป็นรูปธรรมจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาทุกชั้นตอน พร้อมทั้งการประเมินรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตรที่สร้างขึ้นจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา หลักการสอน และจิตวิทยาการศึกษา จำนวน ๕ ท่าน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ หลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท คืออะไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง

๑.๔.๒ รูปแบบการปรึกษาตามแนวคิดจิตวิทยาและตามหลักพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมาย คุณสมบัติ หลักธรรม กระบวนการ และทักษะอย่างไรบ้าง และสามารถบูรณาการให้สอดคล้องกับการปรึกษาเชิงพุทธได้อย่างไรบ้าง

๑.๔.๓ การปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตรเพื่อใช้ในการนำเสนอรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร มีจุดมุ่งหมาย คุณสมบัติ หลักธรรม กระบวนการ แนวปฏิบัติ และทักษะอย่างไรบ้าง

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ รูปแบบ หมายถึง กรอบกระบวนการปรึกษาโดยบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ คือ จิตวิทยาการศึกษา กับคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ หลักกัลยาณมิตร เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปรึกษาปัญหาชีวิตของคนในปัจจุบัน โดยเรียกว่า รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร

๑.๕.๒ การปรึกษาเชิงพุทธ หมายถึง การประยุกต์หลักพุทธธรรมและพุทธวิธีการสอนมาใช้ในการปรึกษา โดยแสดงหลักการของพุทธวิธีการปรึกษา ๔ ประการ ได้แก่ จุดมุ่งหมายของการปรึกษา คุณสมบัติและหลักธรรมสำหรับการปรึกษา กระบวนการปรึกษา และทักษะการปรึกษา

๑.๕.๓ กัลยาณมิตร หมายถึง บุคคลที่มีความพร้อมทั้งคุณธรรม ความดีงาม เป็นผู้ห่างไกลจากสิ่งอันเป็นข้าศึกในการพัฒนาศักยภาพชีวิต และตั้งตนอยู่อย่างเหมาะสมแห่งการเคารพ

รวมทั้งยังเป็นผู้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข และคุณธรรมความดีงามต่างๆ ให้แก่บุคคลรอบข้างด้วยความเข้าใจ จนเป็นแรงเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาไปสู่ประโยชน์ และความสุขในระดับต่างๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน

๑.๕.๔ รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร หมายถึง แบบจำลองกระบวนการปรึกษาเชิงพุทธศาสนาที่ปรากฏ จุดมุ่งหมาย คุณสมบัติและหลักธรรม กระบวนการแนวปฏิบัติ และทักษะอย่างเป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปใช้ปรึกษาปัญหาชีวิตได้จริง

๑.๕.๕ จุดมุ่งหมายของการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร หมายถึง แนวคิดพื้นฐานของการปรึกษาตามแนวพุทธศาสนา ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ประโยชน์ในปัจจุบัน ๒) ประโยชน์ในอนาคต และ ๓) ประโยชน์สูงสุด คือ การบรรลุธรรม (สแก้ปัญหายาคนทุกข์ เพิ่มสุขยั่งยืน)

๑.๕.๖ คุณสมบัติและหลักธรรมสำหรับการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร หมายถึง คุณสมบัติส่วนบุคคลและหลักธรรมที่เป็นเครื่องประพจน์ปฏิบัติของผู้ให้การปรึกษาและผู้มาขอรับการปรึกษารูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร

๑.๕.๗ กระบวนการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร หมายถึง การบูรณาการหลักพุทธธรรม คือกัลยาณมิตร กับกระบวนการปรึกษาทางจิตวิทยาการศึกษา เป็นกระบวนการปรึกษาตามหลักกัลยาณมิตร ๔ ขั้นตอน (๔ ส) ดังนี้^๗

๑) **สร้างศรัทธา** หมายถึง กระบวนการสร้างสัมพันธภาพ และสร้างศรัทธาระหว่างผู้ให้การปรึกษาและผู้มาขอรับการปรึกษา เพื่อให้เกิดความเชื่อใจและไว้วางใจกันก่อนดำเนินการปรึกษา

๒) **สนทนาเปิดใจ** หมายถึง กระบวนการเปิดเผยความรู้สึก ความทุกข์ ของผู้มาขอรับการปรึกษาให้แก่ผู้ให้การปรึกษาโดยปราศจากเงื่อนไขและอคติใดๆ

๓) **เสริมธรรมเสริมปัญญา** หมายถึง กระบวนการร่วมมือระหว่างผู้ให้การปรึกษาและผู้มาขอรับการปรึกษาเพื่อแสวงหาสาเหตุของปัญหา ความทุกข์ใจ เพื่อหาแนวทาง หรือทางออกของการแก้ปัญหา หรือความทุกข์นั้นๆ

๔) **แสวงหาสันติ** หมายถึง การมีความจริงใจของผู้มาขอรับการปรึกษาที่จะฝึกฝนตนเอง หรือปฏิบัติเพื่อเข้าใจชีวิตและความทุกข์ตามความเป็นจริง เพื่อให้ความทุกข์เบาบางหรือหมดไปในที่สุด

๑.๕.๘ ทักษะการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร หมายถึง ความชำนาญ หรือเทคนิคสำคัญที่ต้องมีของผู้ให้การปรึกษาที่จะเป็นเครื่องช่วยในการให้การปรึกษาเพื่อค้นหาสาเหตุ ต้นตอของปัญหาในใจของผู้มาขอรับการปรึกษา

^๗ ประทีป พืชมงคล, “การบูรณาการหลักกัลยาณมิตรสำหรับการปรึกษาเชิงพุทธ”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในที่นี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ หัวข้อ คือ (๑) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพุทธวิธีการศึกษา (๒) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ กัลยาณมิตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจภาพรวมขององค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธวิธีการศึกษาและหลัก กัลยาณมิตร เพื่อไม่ให้งานวิจัยเรื่องนี้ไปซ้ำซ้อนกับงานวิจัยที่นักวิชาการท่านอื่นๆ ได้ทำมาแล้ว โดยมี รายละเอียดเรียงลำดับก่อน-หลัง ตามปีที่ผลงานแต่ละเรื่องได้รับการตีพิมพ์ดังนี้

๑.๖.๑ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการศึกษา

๑) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การศึกษาเป็นการแนะแนวที่จะ ให้บุคคลสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ โดยทั่วไปคนทั้งหลายยังพึ่งตัวเองได้ไม่เต็มที่ หรือมีระดับการ พึ่งตนเองที่ยังไม่สมบูรณ์ จึงต้องมีผู้มาชี้แนะและให้การปรึกษา เมื่อช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ก็ต้องมีผู้ช่วยให้ พึ่งตนเองได้ โดยใช้ภาษาและกิจกรรมเป็นตัวเข้ามาช่วย การช่วยคนให้ช่วยตนเองได้ เป็นหน้าที่ของ การแนะแนวและการให้การปรึกษา^๘

๒) มั่นเกียรติ โกศลนริตติวงศ์ กล่าวว่า การศึกษาเป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือ โดยผู้รับการปรึกษา พบปะกับผู้ให้การปรึกษาภายใต้สัมพันธภาพที่ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจ เกี่ยวกับตนเอง สภาพแวดล้อมและปัญหาหรือความทุกข์ที่กำลังเผชิญหน้าอยู่ได้ดีขึ้น ผู้ให้การปรึกษา ใช้ศิลปะวิธีและวิธีการทางจิตวิทยาช่วยให้ผู้รับการปรึกษามีโอกาสสำรวจความรู้สึก ค่านิยม ตลอดจน ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับตนเอง เพื่อนำไปสู่ทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเลือกวิธีการในการ แก้ปัญหาและเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม^๙

๓) โสริช โพธิแก้ว ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการปรึกษาเชิงพุทธไว้ว่า การศึกษาเป็นสะพาน แห่งจิตใจซึ่งเชื่อมโยงมนุษย์เข้าหากัน ความสามารถในการปรึกษาจึงเป็นทักษะอันมีประสิทธิภาพ อันหนึ่งซึ่งมนุษย์พึงมี เพื่อช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเพื่อนมนุษย์โดยอาศัยวิปัสสนา อันเป็นวิถีทางสู่บุคลิกภาพ สมบูรณ์ สมาน และการเปลี่ยนระดับจิตจากมิถิยาภิกขุ สู่สัมมาภิกขุ สติและวิปัสสนาอันเป็นวิถีทางสู่ การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ^{๑๐}

๔) ปิ่น มุทุกันต์ ได้กล่าวถึงพุทธประวัติ พร้อมทั้งทัศนะในการใช้พุทธวิธีการศึกษาว่า พระพุทธเจ้าทรงช่วยให้ผู้มีปัญหาที่มีความชัดเจนในการจัดการกับปัญหาเหล่านั้นด้วยตัวของเขาเอง

^๘ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธศาสนกับการแนะแนว, (กรุงเทพมหานคร: กองทุน วัฒนธรรมเพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม, ๒๕๓๔), หน้า ๘.

^๙ มั่นเกียรติ โกศลนริตติวงศ์, พุทธธรรม: ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา, (กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖๐.

^{๑๐} โสริช โพธิแก้ว, แนวคิดจิตวิทยาการศึกษาและทัศนะจากประสบการณ์, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

และมีแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากปัญหาเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องเป็นกรณีตัวอย่างไว้อย่างชัดเจน เช่น การให้การปรึกษาแก่นางปฐาจารา และนางกิสาคโคตมี เป็นต้น ^{๑๑}

๕) พระมหาปุรุษ ธีรวโส กล่าวว่า การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธวิธี คือ กระบวนการช่วยเหลือผู้มีความทุกข์ มีปัญหา ด้วยวิธีการที่เรียกว่า การเทศนา หรือการแสดงธรรมอบรมสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา เทศนาคือ การแสดงธรรม การชี้แจงแสดงความ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) บุคลาธิษฐานเทศนา เทศนามีบุคคลเป็นที่ตั้ง เทศนาอ้างธรรมแสดงโดยยกคนขึ้นอ้าง ยกคนเป็นหลักฐานในการอธิบาย ๒) ธรรมาธิษฐานเทศนา เทศนามีธรรมเป็นที่ตั้ง เทศนาอ้างธรรมแสดงโดยยกหลักตัวสภาวะขึ้นอ้าง นอกจากนั้น เทศนา ยังหมายถึงการชี้แจงแสดงความ การยกตัวอย่างคน หรือธรรมมาอธิบาย เป็นการบ่งบอกถึงลักษณะและวิธีการในการช่วยเหลือของกัลยาณมิตร ต่อผู้มีทุกข์ และมีปัญหา ด้วยการชี้แจงแสดงความ การอธิบาย เพื่อให้ผู้มีทุกข์ และมีปัญหา สามารถดับทุกข์ของตนเองได้ ด้วยการปฏิบัติตามหนทางที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำไว้ ดังนั้น เทศน์ หรือเทศนา จึงหมายถึง การแสดงธรรม การชี้แจงแสดงความ การแนะนำ สั่งสอน การชี้ให้เห็น และการเสนอแนะแนวทาง ซึ่งสอดคล้องกับการช่วยเหลือทางพุทธธรรม ^{๑๒}

๖) สุภาพร ประดับสมุทร ได้ศึกษาเรื่องการเกิดปัญญาในกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการศึกษาเฉพาะกรณีและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กับ ๑๐ กรณีศึกษาที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือก เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้บทสนทนาในการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธของกรณีศึกษา การสัมภาษณ์เชิงลึก บันทึกประสบการณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ แสดงการเกิดขึ้นของปัญญาในกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธการเกิดขึ้นของปัญญาในกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธมีลักษณะเป็นขั้นตอนต่อเนื่องตามลำดับ โดยอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างผู้รับปรึกษาและนักจิตวิทยาการปรึกษา แบ่งออกได้เป็น ๒ ช่วงหลักๆ ได้แก่ ช่วงที่ ๑ ฝ่ายทุกข์ ซึ่งประกอบด้วย ๑) การกำหนดรู้ทุกข์ คือ การรู้ทุกข์ การรู้โทษของทุกข์ และการอยากกำจัดทุกข์ ๒) การกำหนดรู้สาเหตุของทุกข์ ด้วยการตระหนักรู้ในระดับเหตุผล ช่วงที่ ๒ ฝ่ายพ้นทุกข์ ซึ่งประกอบด้วย ๑) จุดเริ่มต้นของปัญญา ซึ่งมีใน ๒ ลักษณะคือ เกิดขึ้นมาเองกับการตระหนักรู้สาเหตุแห่งทุกข์ในระดับปัญญา ๓) ปัญญา ซึ่งมีใน ๒ ลักษณะคือ ปัญญาแบบฉับพลันและแบบค่อยๆ มา เป็นผลให้สามารถละต้นเหตุของทุกข์ คลายทุกข์ และอยู่อย่างกลมกลืนกับความเป็นจริง ส่วนที่ ๒ ลักษณะการแสดงออกของปัญญาที่เกิดขึ้นจากการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธมี ๓ ลักษณะ ได้แก่ ปัญญาในการรู้เท่าทันความทุกข์และเหตุของทุกข์ ปัญญาใน

^{๑๑} ปิ่น มุทุกันต์, **บทบาทพระบรมครู**, (พระนคร: เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๐๖).

^{๑๒} พระมหาปุรุษ ธีรวโส, “พุทธวิธีการให้คำปรึกษา”, **เอกสารประกอบการบรรยายวิชาชีวิตและความตายในพระพุทธศาสนา**, (คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.).

การละสาเหตุของทุกข์และการอยู่กับความจริงได้อย่างกลมกลืน และการมีภาวะจิตใจที่เป็นอิสระจากความบีบคั้น ส่วนที่ ๓ แสดงถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดปัญญาในกระบวนการศึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ ประกอบด้วยปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นักจิตวิทยาการศึกษา เพื่อนและสมาชิกกลุ่ม สภาพแวดล้อม คนรอบข้าง ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ การพิจารณาด้วยใจอันสงบนิ่งของผู้รับการศึกษา^{๑๓}

๗) ดลดาว ปุณณานนท์ ได้ศึกษาเรื่องผลของการศึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธแบบกลุ่มต่อการเพิ่มพูนสันติภาวะโดยมีเมตตาเป็นตัวแปรสื่อ วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ คือ การศึกษาผลของการศึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธแบบกลุ่มต่อการเพิ่มพูนสันติภาวะผ่านตัวแปรสื่อเมตตาในพนักงานการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยมีการทดสอบก่อน-หลังทดลอง กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง คือ พนักงานจำนวน ๒๘ คน แบ่งออกเป็นกลุ่ม ทดลอง ๑ กลุ่ม กลุ่มควบคุม ๓ กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีสมาชิก ๗ คน โดยกลุ่มทดลองเข้ากลุ่มการศึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธแบบกลุ่ม กลุ่มควบคุมกลุ่มหนึ่ง ได้รับการศึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธรายบุคคล กลุ่มควบคุมอีกกลุ่มหนึ่งได้รับการสอนมรรคมีองค์แปดรายกลุ่ม และกลุ่มควบคุมที่เหลืออีกกลุ่มหนึ่งได้รับการสอนมรรคมีองค์แปดเป็นรายบุคคล แต่ละกลุ่มมีระยะเวลาในการดำเนินการรวม ๒๑ ชั่วโมง แบ่งออกเป็น ๗ ช่วง ช่วงละประมาณ ๓ ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดเมตตาและแบบวัดสันติภาวะ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยเจตสิกในพุทธศาสนาเป็นฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลทำได้ การทดสอบค่าเฉลี่ยสองกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ๑. แบบวัดเมตตา ($\alpha=.๙๓$) และแบบวัดสันติภาวะ ($\alpha=.๙๑$) มีคุณภาพและมาตรฐานระดับดี ๒. การศึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธแบบกลุ่ม และแบบรายบุคคลช่วยเพิ่มสันติภาวะและเมตตา และเมตตาเป็นตัวแปรสื่อบางส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธกับสันติภาวะในพนักงาน ๓. คุณค่าต่อวงการศึกษาของการวิจัยนี้ คือ การวิจัยแสดงว่าองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาประยุกต์กับกระบวนการศึกษาเชิงจิตวิทยา สามารถส่งผลให้เกิดเมตตาที่ส่งผลต่อการเพิ่มสันติภาวะได้^{๑๔}

๘) สมพร รุ่งเรืองกลกิจ ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการศึกษาตามแนวพุทธศาสนาในการช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาทางอารมณ์ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบในการให้การศึกษาตามแนวพุทธศาสนา แต่ละครั้งใช้เวลา ๑ ถึง ๒ ชั่วโมง การศึกษาแต่ละครั้งประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ

^{๑๓} สุภาพร ประดับสมุทร, “การเกิดปัญญาในกระบวนการศึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (คณะจิตวิทยา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๔} ดลดาว ปุณณานนท์, “ผลของการศึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธแบบกลุ่มต่อการเพิ่มพูนสันติภาวะโดยมีเมตตาเป็นตัวแปรสื่อ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (คณะจิตวิทยา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

๑) การเป็นกัลยาณมิตร ๒) การค้นหาเหตุแห่งปัญหา และสอนเรื่องสาเหตุของความทุกข์ใจและการดับทุกข์ตามแนวพุทธศาสนา โดยเน้นในเรื่องของ ไตรลักษณ์ ๓) การวางแผน แก้ไขปัญหา เน้นที่การเข้าใจเรื่อง การไม่เที่ยงของสิ่งต่างๆ ตลอดจนการไม่ยึดมั่น และการเจริญสติ และ ๔) การสรุป ประเมินผล ค่าคะแนนจากแบบวัดอาการวิตกกังวล และอาการซึมเศร้าลดลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๑ ผู้ป่วยมีความพึงพอใจต่อบริการที่ได้รับ สามารถเข้าใจ และปล่อยวางต่อปัญหา ส่วนปัจจัย ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการให้การปรึกษาแนวพุทธ คือ ปัจจัยนำเข้าได้แก่ นโยบายการสนับสนุนงานให้การปรึกษา การฝึกอบรมให้กับผู้ให้การปรึกษา ความศรัทธาของผู้รับการปรึกษาต่อคำสอนทางพุทธศาสนา กลวิธีในการสอนให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจ ศรัทธาต่อคำสอนทางพุทธศาสนา และสถานที่ จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การให้การปรึกษาแนวพุทธ สามารถลดปัญหาทางอารมณ์ได้^{๑๕}

๙) พระมหากิจการ โชติปญโญ ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาพุทธวิธีการให้คำปรึกษาที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก พบว่า พุทธวิธีการให้คำปรึกษา คือ กระบวนการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมให้แก่มนุษย์ผู้ประสบปัญหา คือ ความทุกข์ ให้มีหนทางในการพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นจากความทุกข์ที่กำลังประสบอยู่ โดยมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นกัลยาณมิตร ทรงเป็นผู้แนะนำด้วยวิธีการต่าง ๆ และทรงให้ความเป็นอิสระในการตัดสินใจของพวกเขา พุทธวิธีการให้คำปรึกษาดังกล่าวมีหลักการที่สำคัญ คือ พระองค์ทรงช่วยชี้แจงถึงปัญหาให้กระจ่างชัดเจน โนมน้าวจิตใจให้เขาปฏิบัติตาม ให้มีความมุ่งมั่นต่อการแก้ไขปัญหาและให้เกิดความสุขใจ มองเห็นหนทางแก้ไขปัญหา คือ ความทุกข์นั้นได้^{๑๖}

๑๐) พระภุชญา พุทธเกตุ ได้ศึกษาผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธวิธี “อริยสัจ ๔” ต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนสมเด็จ พระปริยัติธรรม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธวิธี “อริยสัจ ๔” นี้ ทำให้กลุ่มสามเณรนักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมลดลง จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธวิธี “อริยสัจ ๔” ไปใช้ลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนกลุ่มอื่นๆ ได้ต่อไป^{๑๗}

^{๑๕} สมพร รุ่งเรืองกลกิจ, “การพัฒนารูปแบบการปรึกษาตามแนวพุทธศาสนาในการช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาทางอารมณ์”, **รายงานการวิจัย**, (คณะพยาบาลศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙).

^{๑๖} พระมหากิจการ โชติปญโญ, “การศึกษาพุทธวิธีการให้คำปรึกษาที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

^{๑๗} พระภุชญา พุทธเกตุ, “ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธวิธี “อริยสัจ ๔” ต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนสมเด็จปริยัติ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐).

๑๑) ประภากร ภูมิโคกรักษ์ ได้ศึกษาการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธธรรมในผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้าโรงพยาบาลดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยที่ได้รับการให้การศึกษาตามแนวพุทธธรรมมีความเข้าใจสาเหตุของภาวะซึมเศร้าเกิดจากความอยาก ความยึดมั่นถือมั่น ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง รู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และความรู้สึกที่เกิดขึ้น สามารถหยุดความคิดปรุงแต่งได้ ทำให้ความคิดฟุ้งซ่านลดลง ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการทางพยาบาลเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า ส่งเสริมประสิทธิภาพของการบำบัดรักษา ตลอดจนส่งเสริมความสามารถในการดูแลตนเองได้^{๑๘}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า พุทธวิธีการปรึกษาจะช่วยให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างเห็นได้ชัด แต่การวิจัยเหล่านั้น เน้นนำหัวข้อธรรมมาใช้ในการปรึกษาเป็นหลัก โดยขาดการนำเสนอจุดมุ่งหมาย คุณสมบัติและหลักธรรมสำหรับการปรึกษาระบบการ ทักษะการปรึกษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการปรึกษาอย่างชัดเจน ดังนั้น เพื่อให้รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตรมีความสมบูรณ์มากขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำเสนอรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร โดยมีตัวอย่างการปรึกษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการสั่งสอนพระสาวก พุทธบริษัทและบุคคลต่างๆ ครอบคลุมกลุ่มบุคคลที่มีเพศ อายุ ฐานะ อาชีพ ระดับสติปัญญา จิตลักษณะ และวุฒิภาวะที่ต่างกัน เพื่อให้เห็นพุทธวิธีการปรึกษาของพระพุทธเจ้าอย่างชัดเจนในแง่มุมต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม

๑.๖.๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกัลยาณมิตร

๑) พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับกัลยาณมิตร ไว้ในหนังสือคำว่า กัลยาณมิตร หมายถึง มิตรดี คือ มิตรแท้ผู้ปรารถนาดีต่อเพื่อนกันด้วยไมตรีจิต^{๑๙}

๒) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับกัลยาณมิตรไว้ในหนังสือพุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความไว้ว่า กัลยาณมิตร คือ ผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมอยู่กับผู้ทรงคุณ ทรงปัญญามีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือ สนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ นอกจากนั้น กัลยาณมิตร มิได้หมายถึงเพื่อนที่ดีในความหมายสามัญเท่านั้น แต่หมายถึง บุคคลผู้เฝ้ายามพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทางหรือ

^{๑๘} ประภากร ภูมิโคกรักษ์, “การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธธรรมในผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้าโรงพยาบาลดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร”, การศึกษาอิสระปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะพยาบาลศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐).

^{๑๙} พระธรรมกิตติวงศ์, คำวัด, (กรุงเทพฯ: เลียงเชียง, ๒๕๔๘).

เป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในมรรคาแห่งการฝึกอบรมอย่างถูกต้อง เช่น พระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก ครู อาจารย์ และผู้เป็นพหูสูตรทรงปัญญา สามารถสั่งสอน แนะนำ เป็นที่ปรึกษาได้ แม้จะอ่อนวัยกว่า^{๒๐}

๓) สมโพธิ ผลเต็ม ได้กล่าวไว้ในวารสารพุทธธรรมว่า กัลยาณมิตร คือ มิตรที่ดั่งมทำทำให้เจริญแก่บุคคลผู้คบหา ได้แก่ ผู้สมบูรณ์ด้วยความมีศีล กำจัดทุกข์นำประโยชน์เกื้อกูลมาให้กับเพื่อนและคนอื่น ดังรูปวิเคราะห์ว่า บุคคลใดเป็นมิตรมีอุปการะช่วยเหลือโดยอาการทุกอย่าง บุคคลนั้นชื่อว่ากัลยาณมิตร อีกอย่างหนึ่ง คำว่า กัลยาณมิตร ได้แก่ บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยคุณคือศีล เป็นต้น ผู้กำจัดความชั่วร้าย เป็นผู้ส่งเสริมประโยชน์ คุณความดีหรือคุณธรรมต่างๆ ที่บุคคลมีและแสดงต่อผู้อื่นเป็นผู้มีปัญญา มีความสามารถ มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือทำให้เกิดความดี ให้เกิดความรู้ ให้เกิดความเจริญ ความสุขแก่ผู้อื่น^{๒๑}

๔) สุนน อมรวิวัฒน์ ได้นำกัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการมาประยุกต์เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งสามารถใช้ได้ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับการศึกษาปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา กระบวนการสอนพื้นฐานนี้เรียกว่า กระบวนการกัลยาณมิตร เน้นวิธีการเรียนรู้ที่ครู นักเรียน เพื่อนนักเรียน พ่อแม่ เพื่อนบ้าน ผู้ใหญ่ในชุมชนต่างก็มีจิตเมตตาต่อกันและกัน พร้อมทั้งทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ของตน และพร้อมตั้งใจช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา^{๒๒}

๕) มาศโมฬี จิตวิริยธรรม ได้ศึกษาคุณธรรมที่ส่งเสริมการเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผลการวิจัย คุณธรรมที่ส่งเสริมคุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วยทศธรรม ๒ พรหมวิหาร ๔ สังคหัตถ์ ๔ พละ ๕ อริยวัฑฒิ ๕ อคติ ๕ สปัปฺริสธรรม ๗ ศีล สุตตะ ขันติ โสรัจจะ รวมถึงหลักการพูด และวิธีการสอนที่ดี โดยคุณธรรมแต่ละประการเป็นตัวส่งเสริมคุณสมบัติความเป็นกัลยาณมิตรได้ทุกข้อ ไม่มีคุณธรรมใดส่งเสริมคุณสมบัติเพียงข้อใดข้อหนึ่งเท่านั้น คุณธรรมทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงจำเป็นต้องมาพร้อมกันจึงจะเกิดผลอย่างสมบูรณ์^{๒๓}

^{๒๐} พระธรรมปิฎก, พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพฯ: ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑๑ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖),

^{๒๑} สมโพธิ ผลเต็ม, “กัลยาณมิตรตา”, วารสารพุทธธรรม, ปีที่ ๔๕ ฉบับที่ ๒๗๕ (สิงหาคม ๒๕๔๐).

^{๒๒} สุนน อมรวิวัฒน์, การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์: ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒).

^{๒๓} มาศโมฬี จิตวิริยธรรม, “คุณธรรมที่ส่งเสริมการเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

๖) ยุภาติ ปณะราช ได้ทำการพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาวิชาชีพรูมมหาวิทยาลัยราชภัฏ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาผลของการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาวิชาชีพรูม และ ๒) ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรกับการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดา ที่ส่งผลต่อลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาวิชาชีพรูม กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาวิชาชีพรูมชั้นปีที่ ๓ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จำนวน ๔๘ คน สุ่มแบบมีระบบเพื่อจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ ๒๔ คน ในแต่ละกลุ่มมีนักศึกษาที่มีแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดามากและน้อย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ๑) ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างศรัทธา ขั้นฝึกลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร และขั้นบูรณาการ ๒) แบบวัดลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร และ ๓) แบบวัดการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติทางพุทธของบิดามารดา ดำเนินการฝึกอบรมใช้เวลา ๒๘ ชั่วโมง มีการวัดก่อนการฝึกอบรม วัดหลังการฝึกอบรม และวัดหลังการฝึกอบรม ๑ เดือน การวิเคราะห์ ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบวัดซ้ำ (ANCOVA Repeated Measure) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร หลังการฝึกอบรม ๑ เดือน มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรลดลงจากการวัดหลังการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ หลังการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม ๑ เดือน กลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๒๔}

๗) สุวรรณ วชิรปราการสกุล ได้สร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านกัลยาณมิตร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑,๐๘๕ คน โดยแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเป็นแบบสถานการณ์ทั่วๆ ไป ในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับการปฏิบัติคุณธรรมด้านกัลยาณมิตร ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ มิตรอุปการะ มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข มิตรแนะนำประโยชน์ และมิตรมีใจรัก แต่ละด้านจะมีข้อคำถาม ๒๐ สถานการณ์ แต่ละสถานการณ์จะมี ๓ ตัวเลือก หาคุณภาพทั้งฉบับในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ความเที่ยงตรงตามสภาพมีค่าเท่ากับ ๐.๗๒๓ ความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาในรายด้าน มีค่าระหว่าง ๐.๗๖๗ ถึง ๐.๘๔๕ และรวมทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ ๐.๘๐๓ และหาคุณภาพ

^{๒๔} ยุภาติ ปณะราช, “การพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาวิชาชีพรูมมหาวิทยาลัยราชภัฏ”, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑).

รายชื่อด้วยการหาอำนาจจำแนกและความเชื่อมั่นรายชื่อ หลังจากนั้นทำการสร้างเกณฑ์ปกติและจัดทำคู่มือการนำไปใช้^{๒๕}

๘) มนสภรณ์ วิฑูรเมธา ได้พัฒนาระบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล พบว่า ระบบกัลยาณมิตรทำให้นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรมีความรัก ความเอื้ออาทร เป็นมิตรกับผู้อื่น พัฒนาบุคลิกภาพให้ยิ้มแย้ม ใจเย็น หนักแน่น อดทน รับผิดชอบ พุดดี คิดดี เห็นคุณค่าในตนเอง ผลการทดลอง ด้านความเป็นกัลยาณมิตร พบว่า นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตร ได้พัฒนาคุณลักษณะของกัลยาณมิตรอย่างเด่นชัด เห็นได้จากผลการสัมภาษณ์นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตร พบว่า นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตรมีความหนักแน่น อดทน ขยัน คิดดี พุดดี ทำดี ประพฤติดี เป็นผู้มีความดี มีวินัย ใจเย็น สุขุม เข้าใจตนเอง มั่นใจในตนเองมากขึ้น กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม มองโลกในแง่ดี รับผิดชอบต่อผู้อื่น รู้จักการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นที่พึ่งยามยาก เป็นมิตรกับทุกคน มีความเมตตา กรุณา อยู่ร่วมกับทุกคนได้^{๒๖}

๙) พระมหาสุภวิชัย วิราม ได้ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องกัลยาณมิตรตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ในทัศนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัดปากน้ำ และโรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม แห่งละ ๑๘๐ คน เป็นการศึกษาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรในทัศนะของมิตรที่เป็นเพื่อน เกี่ยวกับเพื่อนที่ดีที่ต้องการคบมากที่สุด พบว่า นักเรียนทั้งสองโรงเรียนมีทัศนะคติที่แตกต่างกันต่อเพื่อนที่ดีที่ต้องการคบมากที่สุด เพื่อนที่ไม่ดีที่ไม่ต้องการคบมากที่สุด เพื่อนที่ดีที่คบบ่อยที่สุด และเพื่อนที่ไม่ดีที่คบบ่อยที่สุด ในห้าอันดับแรก^{๒๗}

๑๐) พระมหาเกรียงไกร บัวจันอัด ได้ศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนของเรื่องกัลยาณมิตรกับการบรรลุนิพพานในพุทธศาสนาเถรวาทและพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ในด้านความเหมือนและความแตกต่าง พบว่า ด้านความเหมือน พบในแง่ของความหมาย ประเภทและหน้าที่ของกัลยาณมิตร กล่าวคือ ด้านความหมาย กัลยาณมิตร หมายถึง บุคคลหรือสิ่งที่จะเกื้อกูล สนับสนุน ส่งเสริม เป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาชีวิต ในการบรรลุนิพพาน ในด้านประเภทและหน้าที่ แบ่งเป็น ๒ ระดับ เช่นเดียวกัน ได้แก่ ระดับโลกียะ และระดับโลกุตระ โดยที่ระดับโลกียะ

^{๒๕} สุวรรณ วชิรปราการสกุล, “การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านกัลยาณมิตรสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖”, **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๓).

^{๒๖} มนสภรณ์ วิฑูรเมธา, “การพัฒนาแบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

^{๒๗} พระมหาสุภวิชัย วิราม, “การศึกษาเรื่องกัลยาณมิตรตามหลักพุทธจริยศาสตร์ทัศนะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนวัดปากน้ำและโรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕).

ประกอบด้วย บิดา มารดา ครู อุปัชฌาย์ ซึ่งจะเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริม สั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดี และ ส่วนระดับโลกุตระ ประกอบด้วย ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระอรหันต์สาวก ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีในการ พัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา เพื่อการเป็นคนดีของสังคม เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี กระทั่งเข้าถึง เป้าหมายสูงสุดของศาสนา แต่ละนิกาย ในด้านความต่างนั้น พบในแง่ของอุดมคติและแนวทางการ ปฏิบัติธรรม การบรรลุธรรม และในความสำคัญของกัลยาณมิตรในเถรวาท มีเป้าหมายสูงสุดคือ พระ นิพพาน และเป้าหมายในปัจจุบันคือ การเป็นกัลยาณชน ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของ มนุษย์เองเท่านั้นที่จะทำให้ถึงการหลุดพ้นหรือบรรลุธรรมได้ แต่ในมหายาน มีเป้าหมายสูงสุดคือ พุทธ ภูมิ เพื่อเข้าสู่แดนสุขาวดี โดยมีแนวคิดที่ว่า ทุกสรรพสัตว์มีโพธิจิตที่จะบรรลุถึงพุทธภูมิได้เสมอกันหมด และมีแนวปฏิบัติโดยผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การสวดอ้อนวอน การพึงอำนาจบารมีพิเศษนอกเหนือ วิสัยธรรมดาของมนุษย์^{๒๘}

๑๑) ชุตติกาญจน์ เบญจพรวัฒนา ได้ศึกษาผลของการใช้กระบวนการนิเทศภายในแบบ กัลยาณมิตรที่มีต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูปฐมวัย ซึ่งเป็นครูที่สอนในระดับชั้น อนุบาลปีที่ ๑-๓ โดยกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร เป็นกระบวนการแนะนำช่วยเหลือ เพื่อนด้วยความมีน้ำใจ นอบน้อมถ่อมตน และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามต่อกัน ด้วยการนำเอาหลักความ เป็นกัลยาณมิตรของพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติการนิเทศภายใน ระหว่างผู้นิเทศกับ ผู้รับนิเทศ ซึ่งมี ๕ ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความเป็นมิตร คิดวางแผนร่วมกัน หมั่นติดตามเยี่ยมชม นำ ผลกลับมาวิเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพ พบว่า คุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลังจากที่ ได้รับการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรมีคุณภาพสูงขึ้น^{๒๙}

๑๒) กมลวรรณ สุวรรณโชติ ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุแบบบูรณาการของบ้าน สถานศึกษา และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาปริญญาตรี ใน เขตกรุงเทพมหานคร โดยได้แบ่งพฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตร ออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ พฤติกรรม การทำตนให้น่าคบหา พฤติกรรมเสริมสร้างเพื่อน และพฤติกรรมการป้องกันเพื่อนจากสิ่งไม่ดี และปัจจัยที่ ศึกษาได้แก่ กลุ่มตัวแปร ด้านสถานการณ์ ประกอบด้วย การสนับสนุนจากครอบครัว การเป็น แบบอย่างจากบิดา มารดา การรับรู้ทัศนคติทางสังคม และการยอมรับจากเพื่อน กลุ่มตัวแปรด้านจิต ลักษณะเดิมประกอบด้วย สุขภาพจิตดี ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน การปฏิบัติทางพุทธ และ

^{๒๘} พระมหาเกรียงไกร บัวจันอัด, “การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกัลยาณมิตรกับการบรรลุ ธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖).

^{๒๙} ชุตติกาญจน์ เบญจพรชัย, “ผลของการใช้กระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรที่มีต่อ คุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูปฐมวัย”, ปริญญาโทอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๓).

ลักษณะเพื่อนที่เลือกคบ และกลุ่มตัวแปรด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ ประกอบด้วย ทศนคติต่อพฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตร และความเชื่ออำนาจในตนในการเป็นกัลยาณมิตร ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กลุ่มนักศึกษาที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรกได้แก่ นักศึกษาหญิง ผู้ที่มีพฤติกรรมการทำตนให้น่าคบหาในปริมาณน้อย นักศึกษาชายที่เป็นบุตรคนแรก และเรียนสายวิทยาศาสตร์ผู้มีพฤติกรรมเสริมสร้างเพื่อนในปริมาณน้อย และนักศึกษาชายผู้มีพฤติกรรมป้องกันเพื่อนจากสิ่งที่ไม่ดีในปริมาณน้อย^{๓๐}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า กัลยาณมิตร หมายถึง บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม มีศีลเป็นเบื้องต้นเป็นผู้กำจัดความชั่วร้าย เป็นผู้ส่งเสริมประโยชน์ ความดีหรือคุณธรรมต่างๆ ที่บุคคลมีและแสดงออกต่อผู้อื่น เป็นผู้มีปัญญา มีความสามารถ มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือทำให้เกิดความดี ให้เกิดความรู้ ความเจริญและความสุขแก่ผู้อื่นพบว่า มีการนำหลักธรรมกัลยาณมิตรไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาค้นคว้าน้อย และยังไม่พบว่ามีการศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร ดังนั้น ในงานวิจัยนี้จึงสนใจที่จะศึกษาและนำเสนอรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร ซึ่งนำเอาคุณลักษณะของกัลยาณมิตรมาบูรณาการกับหลักการปรึกษาทางจิตวิทยา เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมาย คุณสมบัติ หลักธรรม กระบวนการปรึกษา แนวปฏิบัติ และทักษะการปรึกษาเพื่อให้สามารถนำมาใช้ได้จริงในการปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตของคนในปัจจุบัน

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตรครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาหลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผู้วิจัยทำการศึกษา สำนวจองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยจะนำเสนอแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ประกอบด้วย ๑) องค์ความรู้เกี่ยวกับกัลยาณมิตร ได้แก่ ความหมาย ประเภท ลักษณะ หน้าที่ ๒) คุณสมบัติและองค์คุณของกัลยาณมิตร ได้แก่ คุณสมบัติพื้นฐานตามหลักกัลยาณมิตรธรรม กัลยาณมิตรด้านความรู้ กัลยาณมิตรด้านความประพฤติ ๓) ความสำคัญและคุณค่าของกัลยาณมิตร ได้แก่ ความสำคัญของกัลยาณมิตร และคุณค่าของกัลยาณมิตร

^{๓๐} กมลวรรณ สุวรรณโชติ, “ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการของบ้าน สถานศึกษาและจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาปริญญาตรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะพัฒนาศักดิ์และสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘).

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาการปรึกษาตามแนวคิดจิตวิทยาและตามหลักพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยทำการศึกษา และสำรวจการปรึกษาตามแนวคิดจิตวิทยาทั้งไทยและต่างประเทศ ประกอบด้วย ๑) ความหมายของการปรึกษา ๒) จุดมุ่งหมายของการปรึกษา ๓) คุณลักษณะของผู้ให้ การปรึกษา ๔) ทฤษฎีการปรึกษา ๕) กระบวนการปรึกษา ๔) ทักษะการปรึกษา ส่วนรูปแบบการ ปรึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑) ความหมายของการปรึกษา ๒) จุดมุ่งหมายของ การปรึกษา ๓) คุณสมบัติและหลักธรรมสำหรับการปรึกษา ๔) กระบวนการปรึกษา ๕) ทักษะการ ปรึกษา

ขั้นตอนที่ ๓ การนำเสนอรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร

สำหรับขั้นตอนการศึกษาและนำเสนอรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ก. การนำเสนอรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร

๑) ผู้วิจัยจะนำหลักพุทธธรรม คือ หลักกัลยาณมิตร พุทธวิธีการสอน และ กระบวนการปรึกษาตามแนวคิดจิตวิทยาการปรึกษามานำบูรณาการประยุกต์ใช้เพื่อนำเสนอรูปแบบการ ปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร เพื่อนำมาปรับใช้ในการปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตกับคนในสังคม ปัจจุบัน ใน ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑) จุดมุ่งหมายของการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร ๒) คุณสมบัติและหลักธรรมสำหรับการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร ๓) กระบวนการปรึกษาเชิง พุทธตามหลักกัลยาณมิตร ๔) แนวปฏิบัติตามรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร และ ๕) ทักษะการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร โดยปรากฏกรณีศึกษาให้เห็นเป็นรูปธรรมจาก พระไตรปิฎกและอรรถกถาทุกขั้นตอน

๒) ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตรฉบับร่าง ประกอบด้วยกระบวนการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร แนวปฏิบัติตามรูปแบบการปรึกษา เชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร และทักษะการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร พร้อมกับแบบ ประเมินรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร แล้วนำไปให้นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้และความถูกต้องของรูปแบบการปรึกษา เชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร

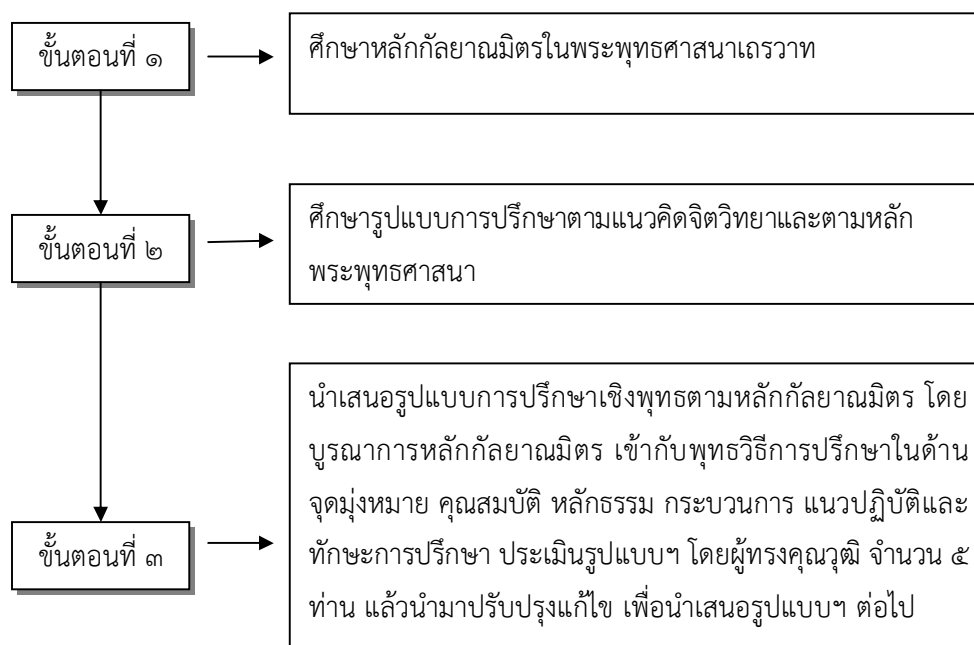
ข. การประเมินรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร

นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา หลักการสอนและจิตวิทยาการ ปรึกษา จำนวน ๕ ท่าน ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธ ตามหลักกัลยาณมิตรที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น

ค. สรุปผลการประเมินรูปแบบการปฎิษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการปฎิษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตรที่ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๕ ท่าน นำมาสรุป แก้ไข ปรับปรุงตามคำแนะนำ พร้อมนำเสนอรูปแบบการปฎิษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตรที่สมบูรณ์ต่อไป

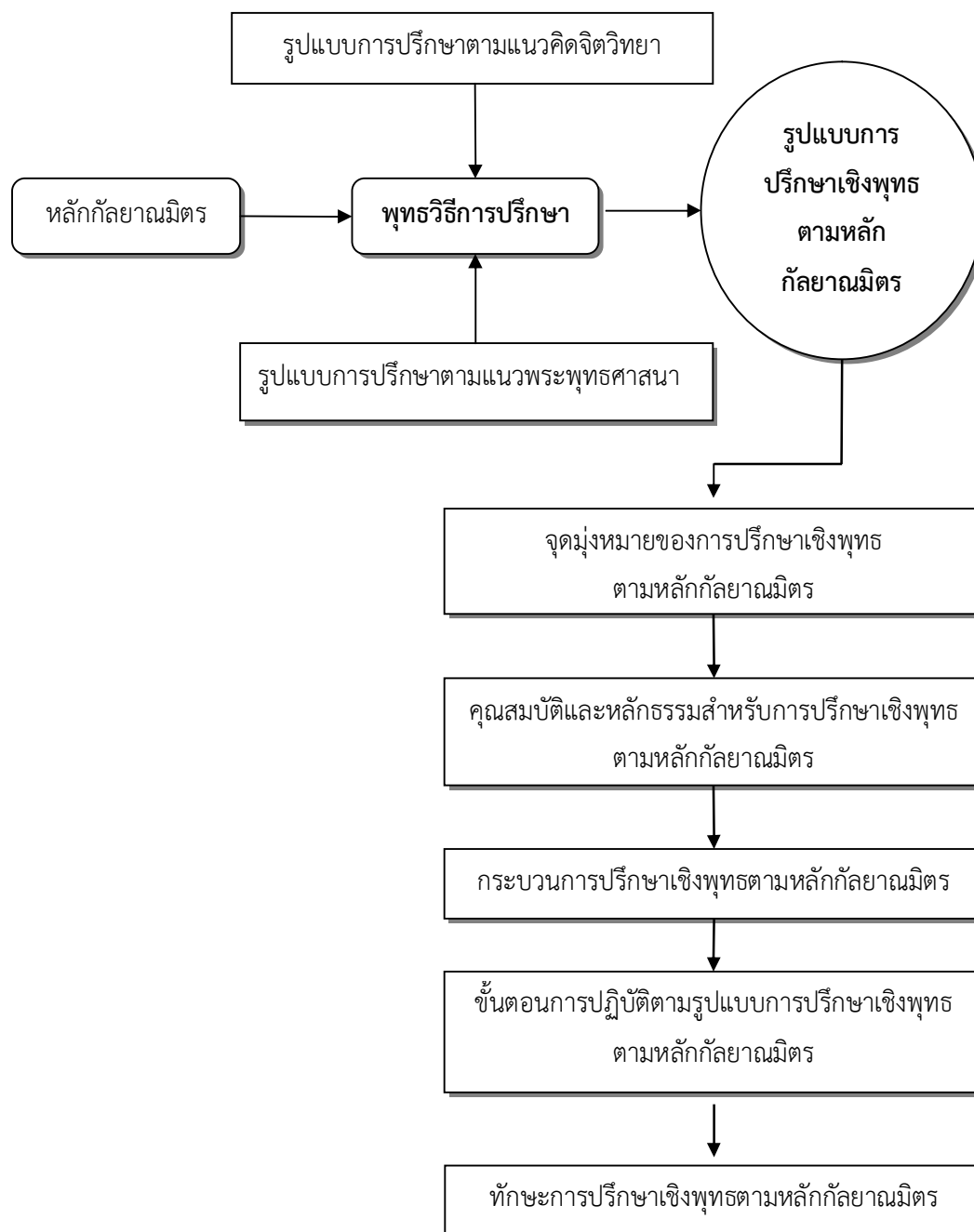
ขั้นตอนการวิจัยทั้งหมด สามารถสรุปเป็นแผนภูมิภาพดังต่อไปนี้



แผนภูมิที่ ๑.๑ ขั้นตอนการวิจัย

๑.๗.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้



แผนภูมิภาพที่ ๑.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๘.๑ ได้ทราบหลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๘.๒ ได้ทราบการปรึกษาตามแนวคิดจิตวิทยาและตามหลักพระพุทธศาสนา
- ๑.๘.๓ ได้รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร